

بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری

مطالعه موردی: دهستان نمارستاق از توابع بخش لاریجان شهرستان آمل

جلال محمودی*^۱، امین رودگر^۲، سیده خدیجه مهدوی^۳

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۳/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۶/۲۹

چکیده

مراتع کشور که بیش از ۵۲ درصد از مساحت کشور را شامل می‌شود، نیازمند اعمال مدیریتی صحیح با هدف حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری بهینه می‌باشد. در این راستا طرح‌های مرتعداری در محدوده‌های معینی از مراتع تهیه و برای اجرا به مجریان واگذار می‌گردد. بنابراین شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری امری ضروری بوده و بدین منظور تحقیقی در مراتع بیلاقی دهستان نمارستاق از توابع بخش لاریجان شهرستان آمل صورت پذیرفت. ابزار تحقیق پرسشنامه است. جامعه آماری این تحقیق بهره‌برداران مناطق بیلاقی منطقه مورد مطالعه هستند. تعداد ۵۳ نفر بهره‌بردار به روش تصادفی انتخاب گردید. به منظور تعیین عوامل مؤثر در مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری در منطقه مورد مطالعه، از آماره‌های توصیفی، آزمون کای اسکوئر، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار Spss استفاده گردید. یافته‌های این پژوهش نشان داد که عواملی نظیر در آمد سالیانه، برگزاری کلاسهای ترویجی، تامین نهاده‌ها، میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری را افزایش در حالی که سطح تحصیلات، افزایش سن، میزان مشارکت بهره‌برداران در طرح‌های مرتعداری را کاهش داد. همچنین هرگونه سهل انگاری و به موقع عملی نشدن وعده های دولت، سبب بی اعتمادی بهره‌برداران به دولت و مجریان این طرح‌ها گشته و میزان مشارکت آنها را کم می‌نماید. هر چه میزان آگاهی و توانایی بهره‌برداران در شناخت از اهداف طرح بالاتر باشد به همان نسبت مشکلات و موانع کمتر و میزان همکاری آنها جهت اجرای طرح مرتعداری بیشتر خواهد بود.

کلمات کلیدی: طرح مرتعداری، عوامل اقتصادی-اجتماعی، مشارکت، دهستان نمارستاق

^۱ . *دانشیار گروه منابع طبیعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور. نور. ایران . نویسنده مسئول. ایمیل:

j_mahmoudi2005@yahoo.com

^۲ . دانش آموخته مرتعداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور.

^۳ . استادیار گروه منابع طبیعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور. نور. ایران

مقدمه

تخریب آنها در کشور، اجرای طرح های مرتعداری می باشد. در این راستا و در جهت سپردن بخشی از وظایف دولت به خود مردم، تهیه و اجرای طرح های مرتعداری به عنوان یک راهکار جلب مشارکت بهره برداران مورد توجه قرار گرفت. به نظر می رسد توجه به عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بهره برداران به عنوان عوامل مهم بر روی میزان مشارکت آنها در اجرای طرح های مرتعداری مهم تلقی می شود (انصاری و ثمری، ۲۰۰۱). عبدالملکی و همکاران (۲۰۰۷) در تحقیقات با موضوع بررسی میزان مشارکت بهره برداران حوزه آبخیز استان همدان در فعالیت آبخیزداری بدین نتیجه رسیدند که رابطه مثبت و معنی داری بین میزان مشارکت در فعالیت های آبخیزداری با متغیرهای میزان مشارکت بهره برداران در دوره های آموزشی ترویج - میزان اعتماد به کارشناسان دولتی - عضویت در نهادهای عمومی و اجتماعی و رابطه معنی دار و منفی بین میزان مشارکت بهره برداران و میزان وابستگی آنان به دولت وجود دارد. یعقوبی و همکاران (۲۰۰۹) عوامل موثر در جلب مشارکت های مردمی را در طرح های آبخیزداری حوزه آبخیز زنجانرود را مورد بررسی قرار دادند. یافته های تحقیق نشان داد بین میزان مشارکت مردم در اجرای طرح های آبخیزداری و شرکت آنان در کلاس های آموزشی - ترویجی، استفاده از نیروی انسانی بهره برداران در اجرای طرحها با

تردید وجود ندارد که مراتع کشور از جمله حیاتی ترین بسترهای تداوم حیات و توسعه پایدار به شمار می آید و شالوده اساسی برخی فعالیت های اقتصادی مانند کشاورزی، تولید علوفه و تغذیه دام سنتی است. مردمی که همواره در دل جنگل و جوار مرتع و سایر منابع طبیعی زندگی کرده و با آن خو گرفته و رشد کرده و از این امکانات گسترده ارتزاق کرده اند هم کسانی نیستند که نسبت به این منابع چندان بی توجه باشند (جلالی و کرمی، ۲۰۰۶). به طوری که در حفظ و احیای مراتع، هر نوع بر نامه ریزی، سیاست گذاری و تصمیم گیری متمرکز و بدون حضور و مشارکت مردم نا موفق بوده است. کنترل عوامل تخریب و تشویق عوامل سازنده فقط در دیدگاه های فنی و طرح های کارشناسی نهفته نیست، بلکه بطور عمده در رفتار اجتماعی بهره برداران وجود دارد که در قالب مشارکت به خوبی خود را نشان می دهد و می تواند نقش مهمی در احیای منابع طبیعی ایفا نماید (خاتون آبادی و همکاران ۲۰۰۱). بنابراین - این، استفاده از مشارکت مردمی به عنوان یک نیاز و ضرورت مطرح است. به طوری که تاکید بر مشارکت مردم در تصمیم های پیرامون منابع طبیعی به عنوان نزدیک ترین و آسان ترین راهکار حفظ این منابع می باشد. یکی از اقدامات مفید در جهت حفظ و احیای مراتع و جلوگیری از

کننده تغییرات ساختاری اند، تاثیرگذار خواهند بود.

جوانمرد (۲۰۰۸) در مقاله خود در رابطه با بررسی وضعیت مشارکت دامداران در حفظ و احیاء مراتع در دهستان علی آباد اشتر بیان داشت بین متغیرهای سن، درآمد، راهنمایی اعضای شورا، مروجان منابع طبیعی، کلاس های آموزشی، سطح تحصیلات، سابقه دامداری با متغیر میزان مشارکت دامداران در حفظ و احیای مراتع همسو بوده است. ولی بین متغیرهای مستقل تعداد افراد خانواده، تعداد واحد دامی، مقدار مرتع در اختیار دامداران، ارتباط دامداران با مناطق شهری، امکانات استفاده از رسانه های جمعی با متغیر میزان مشارکت دامداران در حفظ و احیاء مراتع رابطه معنی داری وجود نداشته است. اجایی^۲ (۲۰۰۱) در نتایج بررسی حاصل از مطالعه ارزیابی اثر بخشی روش های بکار گرفته شده توسط آموزشگران در سطح مزارع نوکس ویل واقع در آفریقای غربی نشان داد، همبستگی مثبت و معنی داری بین میزان دانش و مشارکت در برنامه ها با پذیرش تکنولوژی وجود دارد. نتایج تحقیق سلام و همکاران^۳ (۲۰۰۵) نیز نشان داد که بین میزان درآمد و مشارکت مردم در طرح ها رابطه مثبت و معنی داری حاکم است. میزان مشارکت بهره برداران می تواند به عنوان

پرداخت دستمزد، استفاده از برنامه های رادیویی و تلویزیونی موجود در زمینه حفاظت از محیط، بازدید از طرح های آبخیزداری اجرا شده در مناطق همجوار و توان اقتصادی آنان رابطه معنی دار آماری وجود دارد. شعبانعلی فمی و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه ای تحت عنوان نقش ترویج در بهبود مشارکت مرتعداران در طرح های مرتعداری بیان نموده اند در سالهای اخیر جهت حفاظت از این منبع غنی و عظیم و استفاده صحیح و کارا از آن اقدامات بسیاری از سوی دولت و مسئولین امر صورت پذیرفته است ولی با این وجود دولت نمی تواند به تنهایی مجری طرح های احیایی و اصلاحی مراتع باشد. از آنجائیکه مردم، منابع و مشارکت به عنوان سه رکن اساسی توسعه پایدار انسانی مطرح می باشند جلب مشارکت فعال مرتعداران و ارائه شیوه های عملی در جهت ایجاد انگیزه در آنها می تواند راه گشای بسیاری از مشکلات این بخش و بهره برداری صحیح و پایدار از مراتع باشد. وایت^۱ (۲۰۰۱) طی بررسی میزان مشارکت عمومی و تغییرات سازماندهی در مدیریت کاربری اراضی ویسکونسین در آمریکا، نشان داد که عوامل اقتصادی و اجتماعی، نیازمندی های بهره برداران و تاریخچه کارهای گروهی بر میزان موفقیت برنامه های مشارکتی که در واقع منعکس

^۲ . Ajayi

^۳ .Salam etal

^۱ Wite

بوده و بهره‌برداری از مراتع بصورت مشاع صورت می‌گیرد.

روش تحقیق

جامعه آماری این تحقیق شامل بهره‌برداران مراتع ییلاقی بخش لاریجان دهستان نمارستاق شهرستان آمل به تعداد ۸۴ نفر می‌باشد. که تنها ۵۳ نفر حاضر به همکاری و تکمیل پرسشنامه شدند. ضریب پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ ۷۱/۸۱ بدست آمده است. متغییر مستقل در این تحقیق شامل سن، سواد، درآمد سالانه، تعداد دام، مساحت مرتع می‌باشد و متغیر وابسته میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح های مرتعداری است.

با توجه به سطح سنجش متغیرهای تحقیق، از آزمونهای آماری مناسب به شرح ذیل استفاده گردید:

بین متغیرهای سن، تحصیلات، شغل- جانبی، با "مشارکت در طرحهای مرتعداری از آزمون کای اسکوئر و به منظور بررسی رابطه و همبستگی بین متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن و به منظور بررسی تاثیر میزان هر یک از متغیرهای مستقل بر روی میزان مشارکت از تحلیل مسیر با نرم افزار آماری SPSS. ver 16 استفاده گردید.

یکی از شاخص‌های موثر در موقعیت‌های طرح‌های مرتعداری مطرح باشد. این مطالعه به بررسی عوامل موثر بر میزان مشارکت دامداران در اجرای طرح‌های مرتعداری می‌پردازد. از آنجایی که مشارکت دامداران در اجرای طرح‌های مرتعداری بسیار حائز اهمیت بوده در این بررسی عواملی مانند مساحت مراتع بهره‌بردار، درآمد ماهانه یا سالانه، تعداد دام، سابقه بهره‌برداری از مراتع(سابقه دامداری)، سن دامدار، میزان تحصیلات دامدار اندازه یا بعد خانوار، آموزش‌های ترویجی سازمان‌های ذیربط به عنوان عوامل موثر مورد ارزیابی قرار گرفت .

مواد و روشها

مواد

منطقه نمارستاق در ۷۰ کیلومتری شهرستان آمل در منطقه کوهستانی واقع شده است. مختصات جغرافیایی آن ۵۲ درجه و ۱۵ دقیقه شرقی و ۳۶ درجه و ۵ دقیقه شمالی است که ارتفاع آن از سطح دریا ۳۳۵۰ متر می‌باشد. متوسط بارندگی در آن ۴۰۳ میلیمتر و اقلیم آن سرد و مرطوب می‌باشد. مساحت مراتع منطقه ۶۱۸۳ هکتار، تعداد دام موجود ۱۰۷۵۶ راس، تعداد دام مجاز ۸۲۵۴ راس و تعداد بهره‌برداران منطقه ۸۴ نفر می‌باشند. منطقه مورد مطالعه متشکل از ۱۲ سامانه عرفی است. از نظر مالکیت اکثریت دامداران دارای پروانه چرا

نتایج

ویژگی های فردی پاسخگویان

سن بهره برداران

چگونگی پراکندگی سن پاسخگویان نشان می دهد که سن پاسخگویان از زیر ۲۵ سال تا ۸۵ سال در بر می گیرد.

میانگین سن پاسخگویان ۵۳/۶ سال و بیشترین تعداد پاسخگویان در گروه سنی ۶۵ - ۷۵ سال قرار دارند که تعداد آنها ۱۳ نفر می باشد. کمترین تعداد (۱ نفر) نیز مربوط به گروه سنی زیر ۲۵ سال می باشد (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد سن بهره برداران

سن	فراوانی	درصد
زیر ۲۵ سال	۱	۰/۰۱۸
۲۵-۳۵ سال	۸	۰/۱۵
۳۵-۴۵ سال	۹	۰/۱۷
۴۵-۵۵ سال	۱۲	۰/۲۲۶
۵۵-۶۵ سال	۷	۰/۱۳۲
۶۵-۷۵ سال	۱۳	۰/۲۴۵
۷۵-۸۵ سال	۳	۰/۰۵۶
جمع	۵۳	٪۱۰۰

سطح تحصیلات بهره برداران

توزیع تحصیلات در بین پاسخگویان این پژوهش نشان دهنده این است که میزان تحصیلات پاسخگویان از بیسواد تا دیپلم و بالاتر می باشد. بیشترین تعداد

پاسخگویان مربوط به افراد بی سواد می- باشد. میانگین میزان تحصیلات پاسخگویان نیز نزدیک ابتدایی می باشد (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصد میزان تحصیلات بهره برداران

تحصیلات	بیسواد	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	دیپلم و بالاتر	جمع
فراوانی	۱۹	۱۰	۱۳	۷	۴	۵۳
درصد	٪۳۵/۸	٪۱۸/۹	٪۲۴/۵	٪۱۳/۲	٪۷/۵	٪۱۰۰

تعداد اعضای خانوار بهره برداران

بیشترین تعداد اعضای خانواده مربوط به کسانی است که ۴ نفر را تحت تکفل خود

دارند و این افراد ۱۵ نفر می- باشند. کمترین تعداد نیز مربوط به کسانی است که ۷ نفر و بیشتر را تحت تکفل خود دارند. ۲ نفر از پاسخگویان، تعداد ۷

نفر را تحت تکفل خود دارند. میانگین افراد تحت تکفل پاسخگویان این تحقیق ۳/۶ نفر می باشد.

جدول ۳- توزیع فراوانی و درصد اعضای خانوار بهره برداران

تعداد اعضای تحت تکفل	۱ نفر	۲ نفر	۳ نفر	۴ نفر	۵ نفر	۶ نفر	۷ نفر و بیشتر	جمع
فراوانی	۶	۷	۱۰	۱۵	۸	۵	۲	۵۳
درصد	%۱۱/۳	%۱۳/۲	%۱۸/۹	%۲۸/۳	%۱۵/۱	%۹/۴	%۳/۸	%۱۰۰

شغل بهره برداران

بر دامداری به فعالیتهای کشاورزی نیز مشغول هستند تعداد ۲۹ نفر هستند که بیشتر از دامداری تنهاست (جدول ۴).

چگونگی توزیع نوع شغل پاسخگویان نشان می دهد که دامدارانی که فقط به شغل دامداری مشغول می باشند ۲۴ نفر می باشد. از طرف دیگر دامدارانی که علاوه

جدول ۴- توزیع فراوانی و درصد شغل بهره برداران

نوع شغل پاسخگویان	دامداری	دامداری و کشاورزی	جمع
فراوانی	۲۴	۲۹	۵۳
درصد	%۴۵/۳	%۵۴/۷	%۱۰۰

سابقه دامداری بهره برداران

سابقه دامداری مربوط به دامدارانی است که بین ۲۰ الی ۲۵ سال سابقه فعالیت دامداری دارند.

بیشترین میزان سابقه مربوط به افراد با سابقه کمتر از ۱۰ سال است. متوسط

جدول ۵- توزیع فراوانی و درصد سابقه دامداری بهره برداران

سابقه دامداری	کمز از ۱۰ سال	۱۵-۱۰ سال	۲۰-۱۵ سال	۲۵-۲۰ سال	۳۰-۲۵ سال	۳۵-۳۰ سال	۴۰-۳۵ سال	۴۵-۴۰ سال	۵۰-۴۵ سال	۵۵-۵۰ سال	۶۰-۵۵ سال
فراوانی	۹	۴	۷	۶	۴	۴	۲	۲	۴	۴	۷
درصد	%۱۷	%۰۷۵	%۱۳/۲	%۱۱/۳	%۰۷۵	%۰۷۵	%۰۳۷	%۰۳۷	%۰۷۵	%۰۷۵	%۱۳/۲

میزان در آمد سالانه بهره برداران

با درآمد سالانه ۲/۵ الی ۳ میلیون تومان بوده است. میانگین میزان درآمد سالانه پاسخگویان نیز حدود ۲/۵ میلیون می باشد.

میزان درآمد پاسخگویان از سالانه ۱ میلیون تا ۷ میلیون و بیشتر می باشد. بیشترین تعداد پاسخگویان مربوط به افراد

جدول ۶- توزیع فراوانی و درصد میزان درآمد سالانه بهره برداران

میزان درآمد سالانه	۱-۱/۵ میلیون	۱/۵-۲ میلیون	۲-۲/۵ میلیون	۲/۵-۳ میلیون	۳-۳/۵ میلیون	۳/۵-۴ میلیون	۴-۴/۵ میلیون	۴/۵-۵ میلیون	۵-۵/۵ میلیون	۵/۵-۶ میلیون	۶-۶/۵ میلیون	۶/۵-۷ میلیون	۷ میلیون به بالا
فراوانی	۴	۴	۸	۹	۴	۳	۴	۴	۳	۱	۳	۳	۳
درصد	٪۰۷۵	٪۰۷۵	٪۱۵	٪۱۷	٪۰۷۵	٪۰۵۷	٪۰۷۵	٪۰۷۵	٪۰۵۷	٪۰۱۸	٪۰۵۷	٪۰۵۷	٪۰۵۷

مراتعی که بهره برداران در آن مشغول فعالیت هستند

در جدول آمده است، بیشترین تعداد دامدار در مراتع دیوران، دریوک و سبز کتی مشغول فعالیت هستند و کمترین تعداد در مراتع لوتره و کوهره می باشد (جدول ۷).

جدول ذیل چگونگی توزیع فراوانی دامدارانی که در هر مرتع مشغول فعالیت هستند را نشان می دهد. همان طور که

جدول ۷ - توزیع فراوانی و درصد مراتع مختلفی که بهره برداران در آن مشغول فعالیت هستند

نام مرتع	کلری	پلیریه	سرخ چال	دیوران	لوتره	پی کمر	کوهره	و سبزه کتی	دریوک	امزناچال ۱	امزناچال ۲	پنیری	کلاکوه
فراوانی	۴	۶	۵	۶	۲	۵	۲	۶	۵	۵	۴	۳	۵
درصد	٪۷،۵	٪۱۱،۳	٪۹،۴	٪۱۱،۳	٪۳،۸	٪۹،۴	٪۳،۸	٪۱۱،۳	٪۹،۴	٪۹،۴	٪۷،۵	٪۵،۷	٪۹،۴

وسعت مراتع بهره برداران

مربوط به کسانی است که زیر ۱۰ هکتار و بالای ۱۸۰ هکتار مرتع در اختیار دارند. تعداد دام بهره برداران بیشتر بهره برداران بین ۵۰ الی ۱۰۰ دام دارند. کمترین تعداد پاسخگویان نیز

بیشترین وسعت مراتعی که دامداران در آن مشغول فعالیت هستند مربوط به کسانی است که بین ۷۰ الی ۹۰ هکتار مرتع در اختیار دارند. کمترین تعداد نیز

آزمون کای اسکوئر بین متغیرهای زمینه ای و متغیر وابسته

نتایج آزمون نشان می دهد که بین متغیرهای سن ، تحصیلات ، شغل جانبی ، با "مشارکت در طرحهای مرتعداری" رابطه معنی داری وجود دارد (جدول ۸).

مربوط به کسانی است که بیش از ۵۰۰ رأس دام دارند. متوسط تعداد دام دامداران نیز ۱۰۰ الی ۱۵۰ رأس می باشد.

توصیف داده های تحقیق

جدول ۸- آزمون X^2 (کای اسکوئر) بین متغیرهای زمینه ای و متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری)

متغیر	مقدار کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معنی داری
سن	۴/۶۳۱	۱	۰/۰۳۱
تحصیلات	۱۰/۳۵۸	۱	۰/۰۰۱
تعداد اعضای خانواده	۲/۶۸۴	۱	۰/۱۰۱
شغل جانبی	۳/۹۰۹	۱	۰/۰۴۸
میزان درآمد سالانه	۱/۰۶۰	۱	۰/۳۰۳
سابقه فعالیت	۳/۷۸۵	۱	۰/۰۵۲
تعداد دام	۰/۳۱۹	۱	۰/۵۷۲
وسعت مرتع	۰/۲۱۱	۱	۰/۶۴۶

ضریب همبستگی بین متغیرها :

بر اساس نتایج جداول ماتریس ضریب همبستگی پیرسون متغیرهای زمینه ای و متغیر وابسته ملاحظه می شود که بین متغیرهای "سن" و "سابقه فعالیت" با متغیر "مشارکت در طرح های مرتعداری" همبستگی معکوس وجود دارد. نتایج حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن (جدول ۱۰) نشان می-

دهد، بین متغیر "آگاهی نسبت به اهداف طرح- های مرتعداری" و "میزان مشارکت بهره برداران" و همچنین بین متغیر "اعتماد به وعده های دولت در منافع طرح مرتعداری" و "میزان مشارکت بهره برداران" رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد.

جدول ۹- ماتریس ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل زمینه‌ای و متغیر وابسته

	متغیر وابسته	متغیر مستقل							ماتریس ضریب همبستگی	
		مشارکت در مرتعداری	سابقه فعالیت	میزان درآمد سالانه	شغل جانبی	تعداد دام	تعداد اعضا خانواده	تحصیلات		
r	-۰/۲۹۸	۰/۹۴۷**	۰/۱۶۴	-۰/۰۲۹	۰/۳۰۱*	-۰/۳۱۵*	-۰/۷۴۰**	۱	سن	متغیرهای مستقل زمینه‌ای
Sig	۰/۰۳	۰/۰۰۰	۰/۲۴۰	۰/۸۳۷	۰/۰۲۹	۰/۰۲۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
r	۰/۴۴۶**	-۰/۷۴۳**	۰/۰۴۹	۰/۲۳۶	-۰/۰۶۵	۰/۲۹۴*	۱	-۰/۷۴۰**	تحصیلات	
Sig	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۷۲۶	۰/۰۸۸	۰/۶۴۵	۰/۰۳۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
r	۰/۲۲۷	-۰/۳۶۷**	۰/۰۶۲	۰/۲۱۳	-۰/۱۰۲	۱	۰/۲۹۴*	-۰/۳۱۵*	تعداد اعضا خانواده	
Sig	۰/۱۰۲	۰/۰۰۷	۰/۶۶۰	۰/۱۲۶	۰/۴۶۶	۰/۰۰۰	۰/۰۳۲	۰/۰۲۲		
r	۰/۰۷۸	۰/۲۶۸	۰/۶۱۹**	-۰/۱۶۹	۱	-۰/۱۰۲	-۰/۰۶۵	۰/۳۰۱*	تعداد دام	
Sig	۰/۵۷۷	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۷	۰/۰۰۰	۰/۴۶۶	۰/۶۴۵	۰/۰۲۹		
r	۰/۲۷۴*	-۰/۰۲۶	۰/۵۱۸**	۱	۰/۱۶۹	۰/۲۱۳	۰/۲۳۶	-۰/۰۲۹	شغل جانبی	
Sig	۰/۰۴۷	۰/۸۵۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۷	۰/۱۲۶	۰/۰۸۸	۰/۸۳۷		
r	۰/۱۴۳	۰/۱۵۴	۱	۰/۵۱۸**	۰/۶۱۹**	۰/۰۶۲	۰/۰۴۹	۰/۱۶۴	میزان درآمد سالانه	
Sig	۰/۳۰۸	۰/۲۷۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۶۶۰	۰/۷۲۶	۰/۲۴۰		
r	-۰/۲۷۰	۱	۰/۱۵۴	-۰/۰۲۶	۰/۲۶۸	-۰/۳۶۷**	-۰/۷۴۳**	۰/۹۴۷**	سابقه فعالیت	
Sig	۰/۰۵۱	۰/۰۰۰	۰/۲۷۰	۰/۸۵۱	۰/۰۵۳	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
r	۱	-۰/۲۷۰	-۰/۱۴۳	۰/۲۷۴*	-۰/۰۷۸	۰/۲۲۷	۰/۴۴۶**	-۰/۲۹۸	مشارکت در مرتعداری	متغیر وابسته
Sig	۰/۰۰۰	۰/۰۵۱	۰/۳۰۸	۰/۰۴۷	۰/۵۷۷	۰/۱۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۳		

جدول ۱۰- ماتریس ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

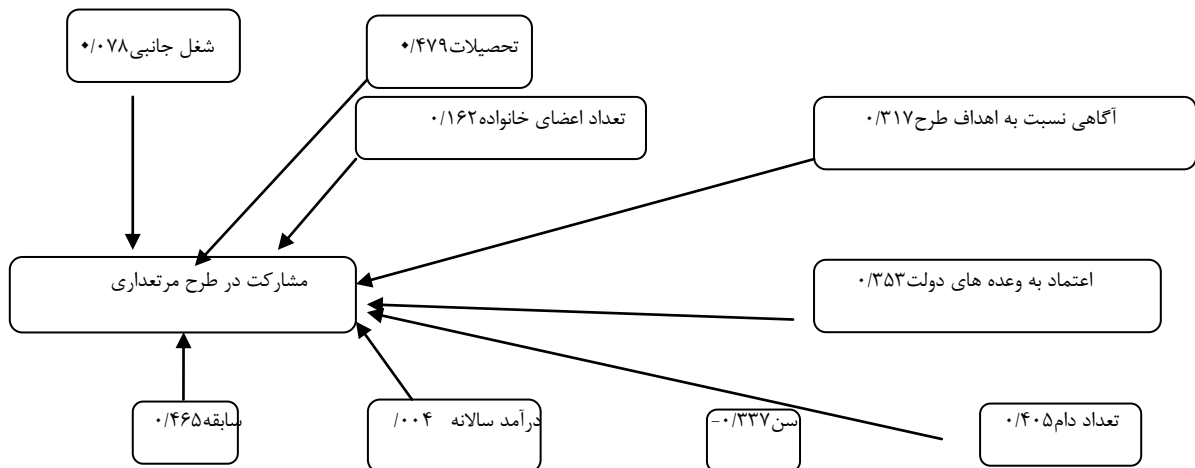
	متغیر وابسته	متغیر مستقل		ماتریس ضریب همبستگی	
		مشارکت در طرح های مرتعداری	عدم آگاهی نسبت به اهداف طرح مرتعداری	عدم اعتماد به وعده های دولت درمنافع مرتعداری	اعتماد به وعده های دولت درمنافع مرتعداری
r	۰/۵۱۹**	۰/۵۲۳**	۱	اعتماد به وعده های دولت درمنافع مرتعداری	متغیر مستقل
Sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
r	۰/۵۰۲**	۱	۰/۵۲۳**	آگاهی نسبت به اهداف طرح مرتعداری	
Sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
r	۱	۰/۵۰۲**	۰/۵۱۹**	مشارکت در طرح های مرتعداری	متغیر وابسته
Sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		

تحلیل مسیر:

با توجه به نتایج ضریب بتا و تحلیل مسیر (نمودار ۱)، متغیر زمینه‌ای "تحصیلات" با میزان ۰/۴۷۹ بیشترین اثر مستقیم بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) را دارد. بعد از "تحصیلات"، متغیر "سابقه فعالیت" با میزان ۰/۴۶۵ بیشترین تأثیر مستقیم بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) را دارد. نتایج نشان می‌دهد که متغیر "سن" با میزان ۰/۳۳۷ بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) اثر معکوس دارد

یعنی هرچه سن بالاتر می‌رود به میزان ۰/۳۳۷ مشارکت در طرح های مرتعداری کمتر می‌شود.

در خصوص متغیرهای اصلی نیز باید گفت که متغیر "اعتماد مرتعداران به وعده های دولت در منافع مرتعداری" به میزان ۰/۳۵۳ بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) تأثیر دارد و متغیر "آگاهی نسبت به اهداف طرح مرتعداری" نیز به میزان ۰/۳۱۷ بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) تأثیر دارد.

نمودار ۱- مکانیزم علی تحلیل مسیر متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

بحث و نتیجه گیری

سن بهره برداران

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می‌دهد، بین متغیر سن و میزان مشارکت بهره برداران رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد. یعنی با افزایش سن، تمایل مشارکت بهره‌برداران در طرح‌های مرتعداری کاهش خواهد یافت. به نظر می‌رسد افزایش سن موجب بروز عوامل مستقیم و غیر مستقیم نظیر کاهش پذیرش آموزه‌های ترویجی، علمی، مقاومت در برابر ترک عادات و سنن و کاهش ریسک‌پذیری و تغییرناپذیری می‌گردد. توزیع فراوانی سن بیانگر این موضوع است که بیشتر بهره‌برداران در گروه سنی ۶۵-۷۵ سال قرار دارند که به معنی نزدیک شدن به سن باز نشستگی می‌باشد. مهاجرت فرزندان بهره‌برداران به شهرها جهت ادامه تحصیل، روی آوردن آنها به حرفه‌هایی مانند صنعت، تجارت، دسترسی به امکانات رفاهی شهرها را می‌توان از جمله عواملی یاد کرد که سبب شده فرزندان بهره‌برداران دیگر تمایلی به ادامه شغل پدرانشان نداشته باشند. نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات شاعری (۲۰۰۰)، عابدینی (۲۰۰۱)، بقایی (۲۰۰۶)، حیدر پور و همکاران (۲۰۰۷)، امیر نژاد و رفیعی (۲۰۰۹)، جوانمرد (۲۰۰۸)، فورتمن و هانتسینگر^۱ (۱۹۹۰) هم سو می‌باشد.

میزان تحصیلات

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می‌دهد، بین متغیر "میزان تحصیلات" و

"میزان مشارکت بهره‌برداران" رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. یعنی با افزایش میزان تحصیلات میزان مشارکت بهره‌برداران در طرح‌های مرتعداری افزایش خواهد یافت. هر چه میزان سواد بهره‌برداران بیشتر باشد اشراف بیشتری به طرح و درک اجرای طرح خواهند داشت و اجرا کنندگان طرح نیز راحت‌تر به اجرای طرح می‌پردازند و ابعاد مزایای اجرای طرح را با وسایل و ابزار آلات پیشرفته‌تر به بهره‌برداران تفهیم می‌کنند. نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات حجازی و عباسی (۲۰۰۷)، جوانمرد (۲۰۰۸)، امیر نژاد و رفیعی (۲۰۰۹)، موسایی و همکاران (۲۰۰۹)، لی‌دن و همکاران^۲ (۱۹۹۳)، فورتمن و هانتسینگر (۱۹۹۰) هم سو می‌باشد.

تعداد دام

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می‌دهد، بین متغیر "تعداد دام" و "میزان مشارکت بهره‌برداران" رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. یعنی با افزایش تعداد دام میزان مشارکت بهره‌برداران در طرح‌های مرتعداری، افزایش خواهد یافت. هر چه تعداد دام در یک مرتع بیشتر باشد مرتع مورد بهره‌برداری بیشتری قرار گرفته و روند تخریب مرتع شروع می‌شود و دامدار برای اینکه این روند تخریب را کنترل و از نابودی مرتع خود جلوگیری نماید رضایت به اجرای طرح در مرتع خود

² . Lyden etal

¹ . Fortman & Huntsinger

رابطه معکوس وجود دارد یعنی با افزایش سابقه فعالیت تمایل بهره برداران در اجرای طرح های مرتعداری کاهش خواهد یافت. این مطلب بیانگر این موضوع است که با افزایش سابقه فعالیت دامداری میزان سن بهره برداران نیز افزایش یافته که این امر باعث کاهش ریسک پذیری و مقاومت در برابر تغییرات را به همراه دارد. که این امر باعث خواهد شد با افزایش سابقه فعالیت تمایل بهره برداران در اجرای طرح های مرتعداری کاهش یابد. که در این راستا کامرانی (۲۰۰۴)، بقایی (۱۳۸۵)، صابون چی (۲۰۰۶)، نتیجه گرفتند که بین متغیر سابقه فعالیت و میزان مشارکت بهره برداران رابطه مستقیم وجود دارد.

وسعت مرتع

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می دهد، بین متغیر "وسعت مرتع" و "میزان مشارکت بهره برداران" رابطه معکوس وجود دارد. یعنی با افزایش وسعت مرتع تمایل بهره برداران در اجرای طرح های مرتعداری کاهش خواهد یافت. هنگامی که در یک مرتع تعداد دامدار کم و هر دامدار مرتع وسیعی را در اختیار داشته باشد و تعداد رقبای کمتری در بهره برداری از مرتع وجود داشته باشد علاقه کمتری به شرکت در طرح های مشارکتی و مرتع داری وجود دارد. که در این راستا عابدینی (۲۰۰۱)، مک لود^۱ (۱۹۹۰)

را می دهد که نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات جوانمرد (۲۰۰۸)، امیر نژاد و رفیعی (۲۰۰۹) هم سو می باشد.

شغل جانبی و درآمد سالانه

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می دهد، بین متغیر "شغل جانبی و درآمد سالانه" و "میزان مشارکت بهره برداران" رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد. یعنی داشتن شغل جانبی و درآمد سالانه بیشتر میزان مشارکت بهره برداران در طرح های مرتعداری افزایش خواهد یافت. این مطلب بیانگر آن است که کسانی که در کنار دامداری به شغل دیگری نیز مشغول هستند و از نظر مالی تا حدود زیادی از طریق شغل دیگر تامین باشند و میزان درآمد سالانه بالایی داشته باشند، برای کسب درآمد بیشتر به مرتع خود فشار کمتری می آورند و به دنبال حفظ مرتع خود هستند و سعی آنها بر این است تا مرتع سالم و شادابی داشته باشند تا از این طریق از هر دو منبع درآمدزایی داشته باشند.

نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات انصاری و ثمری (۲۰۰۱)، سعدی (۲۰۰۲)، خلیقی و چکشی (۲۰۰۵)، بقایی (۲۰۰۶)، حیدر پور و همکاران (۲۰۰۷)، اسدی و همکاران (۲۰۰۸)، هم سو می باشد.

سابقه فعالیت

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می دهد، بین متغیر "سابقه فعالیت" و "میزان مشارکت بهره برداران"

^۱ . Macleod

آگاهی نسبت به اهداف طرح مرتعداری و میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح های مرتعداری

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی نشان می دهد، بین متغیر "آگاهی نسبت به اهداف طرح های مرتعداری" و "میزان مشارکت بهره برداران" رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد. بدین معنی که هرچه میزان آگاهی نسبت به اهداف طرح مرتعداری افزوده شود مشارکت بهره برداران در طرح های مرتعداری افزایش خواهد یافت. به عبارتی هر چه میزان آگاهی و توانایی بهره برداران در شناخت از اهداف طرح بالاتر باشد به همان نسبت مشکلات و موانع کمتر و میزان همکاری آنها جهت اجرای طرح مرتعداری بیشتر خواهد بود. که نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات شیرانی (۱۹۹۷)، خاتون آبادی و همکاران (۲۰۰۱)، کامرانی (۲۰۰۴)، بقایی (۲۰۰۶)، صابونچی (۲۰۰۶)، حیدری (۲۰۰۹)، یعقوبی و همکاران (۲۰۰۹)، ماساروتو و همکاران^۲ (۲۰۰۳)، اجایی (۲۰۰۱)، سالم و همکاران (۲۰۰۵) هم سو می باشد.

نتیجه گیری

تحصیلات و سابقه فعالیت به ترتیب بیشترین تاثیر را بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) دارد و متغیر سن بیشترین تاثیر معکوس را نسبت به متغیر وابسته (مشارکت در

بین متغیر وسعت مرتع و میزان مشارکت بهره برداران رابطه مستقیم وجود دارد.

اعتماد به وعده های دولت در منافع حاصل از مشارکت در میزان مشارکت بهره برداران در اجرای طرح مرتعداری

نتایج حاصل از آنالیز همبستگی اسپیرمن نشان می دهد، بین متغیر "اعتماد به وعده های دولت در منافع طرح مرتعداری" و "میزان مشارکت بهره برداران" رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد بدین معنی که هر چه اعتماد به وعده های دولت در منافع طرح مرتعداری افزوده شود مشارکت بهره برداران در طرح های مرتعداری افزایش خواهد یافت. با توجه به اینکه از سوی دولت جهت جلب مشارکت بهره برداران در اجرای طرح های مرتعداری وعده هایی داده می شود که رغبت بهره برداران را در مشارکت این طرح ها افزایش دهد. هرگونه سهل انگاری و به موقع عمل نشدن در انجام این وعده ها سبب می گردد اعتماد بهره برداران به دولت و مجریان این طرح ها کم شده و آنان در تمایل مشارکت در این طرح ها از خود میل و رغبت کمتری نشان دهند. که نتایج حاصل از این تحقیق با تحقیقات صابونچی (۲۰۰۶)، باژیان (۲۰۰۷)، عبدالملکی و همکاران (۲۰۰۶)، گای^۱ (۲۰۰۶) هم سو می باشد.

².Massarutto etal

¹.Guy

بهره برداران از منطقه شده و نیز با اجرای کلاس های توجیهی نسبت به بالا بردن دانش بهره برداران اقدام لازم را انجام دهد. بایستی دامداران از اهداف علمی دولت باخبر شده و با اعتماد و آگاهی در اجرای طرح های مرتعداری مشارکت نمایند.

طرح های مرتعداری) دارد. در خصوص متغیرهای اصلی نیز باید گفت که متغیر اعتماد بهره برداران به وعده های دولت تاثیرگذاری آن بیشتر از آگاهی نسبت به اهداف طرح های مرتعداری بر متغیر وابسته (مشارکت در طرح های مرتعداری) است. لذا پیشنهاد می شود دولت با ارائه تسهیلات لازم مانع از خروج فرزندان

Reference

1. Abdolmaleki, M., Chizari, M & Azami, M.2006. Evaluation of educational - extension activities range management in Toyserkan city Point of View beneficiaries of rangelands. *Journal of Forest and Rangeland*. 275:63-71. (In Persian).
2. Abdolmaleki, M., Pezeshkirad, Gh & Chizari, M.2007. Examination of effect of short-term extension education beneficiaries in Toyserkan city. *Journal Agriculture Science*. 13(1):39-53. (In Persian).
3. Abedini, Kh.2001. Examination of factors social effective ranchers at range management plans Damavand area watershed basin Lar. *Journal of Forest and Rangeland*. 53:44-52. (In Persian).
4. Ajayi, M. 2001. Evaluation of the effectiveness of extension teaching methods used by agricultural trainees for field days. *Journal of Extension Systems*, 17(1): 42-50.
5. Amirneghad, H.2009.Examination of factors economic – social effective on participation beneficiaries at executing of plans of rangeland management. *Journal of Natural Resource of Iran*.3 (3):710-722. (In Persian).
6. Ansari,N & Samari, A.2001.Examination of Participation rate and method of utilization of rangelands at Dashli Boron area Gonbad. *Proceedings of the Second National Seminar Rangeland and Range Management, Collage Natural Resource, University Tehran*, and p: 64-72. (In Persian).
7. Asadi Sharifzadeh, A & Sharifi, M. 2008. Examination of ideas related to local community participation in forests development in south Iran. *Journal Economic and Agriculture*, 61(4):849-865. (In Persian).
8. Baghai, M. 2006. Methods participation of villagers at watershed plans. (Case Study: Watershed basin zar Cheshmeh Honjan). Thesis's MS.C Collage of Natural Resource Tabiat Modares. 145p. (In Persian).
9. Bajban, G.H. 2007. Review on management of rangelands nomads' society at past and present: Challenges and Solutions. *Journal of Research Rangelands and Desert*.14 (4): 524-538. (In Persian).
10. Fortman. L. P & Huntsinger, L. 1990. California's privately owned oak woodlands: owner, use and management. *Journal of Range Management*. 43920: 147-152.
11. Guy, B. 2006. People, Land and water: participatory development communication for natural resource management, *Earth Scan*, 313 p.
12. Haydari, Gh.2009. Examination of factors of effective on beneficiaries' participation at execution of plans of range management Baledeh rangelands. Thesis's Ph.D. University of Natural Resource and Agriculture Gorgan. 240p. (In Persian).

13. Haydarpour, T., Shabanali Fami, T., Asadi, A & Malekmohammadi, A. 2007. Examination of roles of members of Cooperatives forester at rehabilitation of forest resource Mazandaran Province. *Journal Agriculture and Natural Resource*. 15(1):86-87. (In Persian).
14. Hejazi, y & Abasi, A. 2007. Examination of factors of effective on participation beneficiaries at plan of balance animal and rangeland. *Journal of Economic Agriculture*. 60(2):683-692. (In Persian).
15. Jalali, M & Karami, A. 2006. Determine of factors of effective on participation of beneficiaries at Cooperatives range management Kordestan Province. *Journal Agriculture and Horticulture*. 70:35-45. (In Persian).
16. Javanmard, M. 2008. Examination of condition of participation of ranchers at preserve and rehabilitation rangelands at Rural restrict Aliabad Alashtar. *Monthly scientific –extension Jahad Agriculture*. 27:285-286. (In Persian).
17. Kamrani, K. 2004. Effect of factors economic social at management of rangelands of Charbagh Semnan province Shahroud city. Thesis's MS.c University of Natural Resource and Agriculture Gorgan. 240p. (In Persian).
18. Khalighi, N., Chakshi, B. 2005. Examination of roles of factors economic villagers on their participation rate in execution of range management plans natural area. (Watershed basin Bitjand city). *Journal of Desert*. 10(1): 15-32. (In Persian).
19. Khatonabadi, S. A., Amini, A.M & Mirzaali, A. 2001. Factors of prevention rancher's participation at rangelands rehabilitation Agh ghala in Golestan Province. *Journal Science and Technology Agriculture and Natural Resource*. 5 (1):39-54. (In Persian).
20. Lyden, F. J., Twight B.W. & Tuchmann E. T. 1990. Citizen participation in long – range planning: The RPA experience. *Natural Resources Journal*, 30: 23-135.
21. Macleod, N. D. 1990. Issues of size and viability of pastoral holding in the western division of New South Wales Auer. *Journal of Rangeland*. 12(2): 67-78.
22. Massarutto, A., A. De Carli. Ch. Longhi, & M. Scarpari. 2003. Public participation in river basin Management planning in Italy. *HarmoniCOP project–Harmonising collaborative planning Work Package 4-Final Report*. 36p.
23. Mosaii, M., Malekmohammadi, A., Farajallahhosayni, J & Mirdamadi, M. 2009. Characteristics of effective on beneficiaries' participation at watershed management plans. *Proceedings of the fifth Seminar science and engineering watershed management Iran*. University of Natural Resource and Agriculture Gorgan. (In Persian).
24. Sabanalifami, H., Elham, F., Fatahi, R.J., Moridassadat, P & Malekipour, R. 2010. Examination of beneficiaries' participation at range management plans case study: range lands of Tafresh city). *Journal Rangeland*. 4 (16)598-608. (In Persian).
25. Sabonchi, A. 2006. Factors of effective at participation rangers rural at plans of rehabilitation rangelands of Kermanshah city. 2005-2006. Thesis's MS.C Islamic Azad University, Science and Research branch. (In Persian).
26. Sadi, H. 2002. Extension System desertification- Thesis's Ph.D. Collage economic and extension agriculture. University Tehran. (In Persian).
27. Salam, M. A., Noguchi, T & Koike, M. 2005. Factors Influencing Farmers to Sustained participation in participatory forestry: A case study in central Sal forest in Bangladesh. *Journal of Ecological Economics* 57(4): 709-723.
28. Shaeri, A.M. 2000. Factors of effective on participation ranchers at organization outing animal forests north. *Proceedings of the first National Seminar Natural Resource, Participation and Extension*: 130-161. (In Persian).

29. Shayrani, M.1997. Examination of methods ranchers' participation at section of education range management plans in area of Saveh to 1996-1997. Thesis's MS.C Islamic Azad University, Science and Research branch. (In Persian).

30. White, S. 2001. Public participation and organizational change in Wisconsin land use management. Journal of Land Use Policy 18: 341-350.

31. Yaghobi, J., Shamsaii, A & Khosravipour, B. 2009. Factors of effective in public participation at watershed management plans Zanjan river watershed basin. Proceedings of the Fifth Seminar Science and Engineering Watershed Management Iran. University of Natural Resource and Agriculture Gorgan. (In Persian).